

UDK (UDC): 930.253(495.6)

Tipologija: 1.09 Objavljeni strokovni prispevek na konferenci
Category: 1.09 Published Professional Conference Contribution

Georgi Stojčevski*

ARHIVISTIKA U NAŠOJ SADAŠNJOSTI

Izvlaček:

Arhivistika v naši sedanjosti

Avtor obravnava trende v razvoju arhivistike in arhivske službe v Republiki Makedoniji in v svetu v prvem desetletju 21. stoletja. Arhivistika se razvija vzporedno z upravnimi strukturami, vse bolj pa uporablja nove tehnologije s področja informatike. Predstavlja delo in raziskovanje arhivistov v Državnem Arhivu Republike Makedonije glede na nove upravne in druge zakonske predpise, sprejete po osamosvojitvi države. Obravnava problematiko uvajanja arhivistike kot znanosti v visokošolski univerzitetni program in angažiranje zaposlenih v Državnem arhivu Republike Makedonije pri izvajanju tega programa.

Ključne besede:

arhivistika, arhivsko gradivo, digitalizacija, razvoj arhivistike, visokošolski program.

Abstract:

Archival Science Today

The author discusses trends in the development of archival science in the Republic of Macedonia and in the world in the first decade of the 21st century. Archival science has been developing alongside administrative structures and uses new technologies from the field of information science. He presents the work of archivists at the National Archives of the Republic of Macedonia regarding new administrative and other legislative regulations, adopted after independence of Macedonia. The author also discusses problems of implementing archival science as a course in the university program and engaging employees of the National Archives of the Republic of Macedonia to participate in its realization.

Key words:

archival science, archives, digitalization, development of archival science, university program.

1. ARHIVISTIKA KAO NAUKA UOPŠTE

Svaka stručna metodologija, pa i arhivistička, mora da se zasniva na određenim naučnim postulatima. Kod arhivistike je u pitanju njena značajna karakteristika da je sva aktivnost u najužoj povezanosti sa izvorima koji se odnose na niz nauka. Zbog toga je u raznim fazama rada preplitanje stručnog i naučnog bez sumnje uže i složenije, pa je prisutan i napor stručno-mehaničkog i naučnoistraživačkog karaktera. To je naročito slučaj kod izrade naučnoinformativnih sredstava, objavljivanja dokumenata i ličnog naučnog rada arhivista.

Otuda i značaj arhivistike kao nauke koja se bavi uređivanjem aktivnosti u vezi sa zaštitom, evidencijom, sređivanjem, obradom i prezentacijom arhivske građe i koja se u sadašnjosti stalno razvija paralelno sa razvojem društva u svim oblastima, u

* Dr. Georgi Stojčevski, Državni arhiv Republike Makedonije, Ulica Grigor Prličev 3, 1000 Skoplje, Makedonija.

materijalnom i duhovnom pogledu. Količine raznovrsne registraturne i arhivske građe iz svih oblasti delovanja društva stalno se povećavaju s obzirom na vrstu, način stvaranja i s obzirom na njene spoljašnje i unutrašnje karakteristike.¹

Sve to čini arhivistiku i arhivsku delatnost sve kompetentnijim da u svom stručnom i naučnom radu iznalaze rešenja za nove vrste i oblike registraturne i arhivske građe. Već se u određenim slučajevima, u savremenom svetu visoke tehnologije i elektronski nastalih audio i video dokumenata, pred arhivistiku i arhivsku delatnosti postavljaju zahtevi da iznađu efikasna rešenja za stvaranje, održavanje i korišćenje registraturne i arhivske građe na "standardnim" nosiocima i na elektronskim nosiocima zapisa.

U taj kontekst treba staviti i digitalizaciju kao savremen način održavanja, čuvanja, i korišćenja građe u arhivima i izvan njih, izdavanje paralelno štampanih i elektronskih (na CD-u) izdanja arhivske građe, korišćenje interneta za prezentaciju arhivskih izložbi sa građom i slikama, kao i nekoliko drugih načina elektronske komunikacije, najčešće elektronske pošte, uz pomoć koje se mogu dokumenti - razni sastavi, obrasci, slike, crteži i tekstovi pisani različitim pismima (latinicom, staroslavenskim, starogrčkim, grčkim, hebrejskom, arapskim, turskim, ruskim dr.) - u okviru naučne i druge komunikacije uspešno slati i primati po celome svetu. Arhivistika kao nauka i praktična disciplina prisutna je u svim ovim oblastima i na svim ovim relacijama, često zahtevajući od informatičara da se konsultuju sa arhivistima i upoznaju se sa određenim arhivskim zakonitostima i principima kako bi određene programe i projekte ispravno postavili.²

Zbog ovakvih zahteva arhivistika, kao teoretski i naučni segment ove društvene nauke te arhivska delatnost, kao njen praktičan segment, dobijaju u savremenom društvu sve veći značaj.

Arhivistika proučava istorijske izvore kao nauku i u osnovi se zalaže za to da registraturnu i arhivsku građu dovede u stanje da postanu izvor za proučavanje prošlosti i da ovu građu neograničeno dugo čuva.³

Arhivistika je, isto tako kao i svaka druga naučna disciplina, nastala iz praktičnih potreba društva, u konkretnom slučaju iz potrebe da se utvrde principi i metodi za sistematizaciju i klasifikaciju postupka s aktima, kako bi se traženi dokument uvek brzo i lako pronašao.⁴

Ona je, kao i svaka druga nauka, tokom vremena doživljavala velike promene - u 18. veku je iz sasvim praktičnih razloga nastala potreba za sređivanjem pravnih akata, a nakom perioda romantizma u 19. veku dobila je opisivački karakter kao pomoćna istorijska nauka, kao priprema za delatnost istorije. Međutim, u današnje vreme se istraživanja u arhivima vrše iz mnogih drugih oblasti nauka i grana, zato istoriji ne bismo smeli davati neku prednost u odnosu na brojne druge stalne potrebe za istraživanjima u arhivima.

Uopšte posmatrano, moramo da budemo svesni činjenice da savremena službena dokumenta, kao deo arhivske građe, osvetljavaju mnoge fenomene ali da, i

¹ Gjorgji Stojčevski, *Priručnik po Arhivistika*, izd. Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij", Skopje 2006, 8.

² Gjorgji Stojčevski, *op.cit.*, 6.30. *Avtomatska obrabotka na podatocite (AOP) (Elektronskite zapisi kako arhivska građa i nivnoto značenje; Novi metodi za snimanje, arhiviranje i restavracija na audio i videozapisi; Upotreba na moderni tehnologii vo arhivite i pisarnicite)*, 111-114.

³ Vidi više u: Žontar, Jože, *Arhivska veda v. 20. stoletju*, izd. Arhiv Republike Slovenije, Ljubljana 2003, Uvod, 7.

⁴ *Priručnik iz arhivistike, Uvod u arhivistiku*, Zagreb 1977, 5.

pored toga što su sastavni deo izvora, u određenim slučajevima ne daju uvek odgovor na postavljeno pitanje.⁵

Razvoj studija arhivistike u prvoj dekadi 21. veka i njihova implementacija u današnje vreme vode nas do zaključka da je ostvaren vidljiv praktičan i teoretski napredak u razvoju savremene arhivistike i primene novih metodologija u praksi. Mogli bismo se zadovoljiti definicijom da je arhivistika nauka o arhivima i arhivskoj građi, što je svakako osnovni pojam za sve ono što je povezano s ovim dvema odrednicama u užem i širem smislu.

Savremeni koncept arhivistike obuhvata niz teoretskih i praktičnih pojmova o delovanju arhiva u društvu, s ciljem da se reše mnogobrojna pitanja u vezi sa delatnošću i delovanjem arhivskih institucija - od prikupljanja arhivske građe, preko stručne obrade do njenog korišćenja, što u osnovi znači objedinjavanje dveju sfera: društvene, to su registrature, i stručno-naučne obrade i prezentacije, to su arhivi i arhivska služba.⁶ U kontekstu registratura u savremenim uslovima rada značajno mesto zauzimaju i elektronski zapisi, tkz. novi elektronski dokumenti koji su u upotrebi, kartografski materijal i skice, audio i video zapisi, koji danas nastaju u radu pravnih i fizičkih lica.⁷

Arhivistika nas uči o tome šta je savremeni arhiv uopšte, zašto postoji i upoznaje nas s njegovim razvojem, njegovom strukturom i karakteristikama koje određuju arhiv. Pored toga, arhivistika ima za cilj da na naučnoj osnovi definiše principe i metode praktičnog rada u arhivima u današnje vreme, upućuje na pravce i načine rešavanja svakidašnjih zadataka koje pred arhive postavljaju kako društvena zajednica u zemlji u kojoj arhiv deluje, tako i promenljivi uslovi u zemljama u svetu opšte. Kao posebna naučna disciplina, arhivistika se bavi teoretskim i praktičnim pitanjima organizovanja zaštite, obrade i prezentacije arhivske građe. Njen značaj stalno raste i zbog potrebe za definisanjem rada s novim vrstama elektronskih dokumenata koji nastaju i za koje treba odrediti metodologije rada i njihovog budućeg korišćenja.⁸

Shvatanje da je arhivistika posebna naučna disciplina veoma se afirmisalo nakon širenja administrativnog aparata i osnivanja arhiva u 20. veku, što je u praksi rezultiralo saznanjem da je osnivanje arhiva u prvo vreme bilo podstaknuto praktičnim razlozima za unapređenje efikasnosti administracije, a tek kasnije razlozima za zadovoljavanje zahteva kulturne prirode.

2. ARHIVISTIKA KAO NAUKA U REPUBLICI MAKEDONIJI

Prvu dekadu delovanja makedonske države u ovom veku obeležava dalji intenzivni razvoj arhivske delatnosti i arhivske službe u promenjenim društvenim i političkim uslovima nakon osamostaljenja Republike Makedonije 1991. godine. Tokom dvodecenijskog delovanja, makedonska arhivistika i arhivska služba stale su na svoje noge zahvaljujući ranije stečenim radnim iskustvima i postignutim rezultatima te su položile ispit iz oblasti razvoja arhivskog poslovanja na terenu i u Državnom arhivu.

⁵ Žontar, Jože, *op.cit.* 7.

⁶ Stojčevski, Gjorgji, *op.cit.*, 9.

⁷ Vidi: Žontar, Jože, *op.cit.*, 65-72.

⁸ Stojčevski, Gjorgji, *op. cit.* 8.

Prvih godina posle osamostaljenja Makedonije osećao se nedostatak nekadašnjeg velikog zajedništva s arhivskim centrima i arhivskom mrežom nekadašnje države.

Međutim, to ne treba shvatiti kao neku vrstu nostalgije arhivistike i arhivske službe Makedonije za određenim izgubljenim vrednostima iz prošlog vremena, već kao sužavanje prostora za razmenu radnih, stručnih i naučnih iskustava, manje prilika i mogućnosti za direktne stručne i istraživačke kontakte i konsultacije sa kolegama, za direktno korišćenje literature isl.

Sasvim je shvatljivo da je stručna arhivska mreža uspešnija i da brže deluje i razvija se u velikoj zemlji, negoli u zemlji koja je mala i koja je češće upućena na međunarodnu saradnju.

Nakon početnih teškoća samostalne makedonske arhivistike i arhivske službe u novonastaloj situaciji prešlo se na efikasan rad na praćenju i iznalaženju rešenja za građu koja je nastajala i koja je tražila hitna rešenja.

Arhivistika kao nauka u Makedoniji beleži u današnjim uslovima razvoja značajne rezultate koji se odmah primenjuju u praksi i u osnovi znače kvalitet u shvatanju ove delatnosti. Tome su u velikoj meri doprinela brojna istraživanja savremene arhivske problematike i njeno tretiranje kao nauke u Makedoniji.⁹

2.1. ARHIVISTIKA U DRŽAVNOM ARHIVU REPUBLIKE MAKEDONIJE

Za potrebe poslovanja Državnog arhiva sprovedena su neophodna istraživanja i uspostavljeni neophodni kontakti kako sa stvaraocima registraturne građe u stečaju, tako i sa onima s novim ili modifikovanim kompetencijama. Preduzeta su istraživanja, izrađene analize i utvrđeni kritički stavovi u funkciji izrade arhivskih normativnih akata o arhivskoj delatnosti u Republici Makedoniji u okviru državne uprave, kako bi se Državni arhiv stavio u funkciju u novim uslovima delovanja.¹⁰

⁹ Ovde svakako treba pomenuti i izradu magistarskih radova i doktorskih dizertacija nekoliko poznatih makedonskih arhivskih stručnjaka koji su predstavili razvoj makedonske arhivske delatnosti i arhivistike. Među njima treba navesti magistarski rad Gjorgeta Stojčevskog o Državnom arhivu Republike Makedonije i njegovoj ulozi u razvoju makedonske kulture i nauke u periodu od 1990. do 2000. godine posle osamostaljenja Republike Makedonije koji razrađuje savremeni pravni osnov, organizaciju i funkcioniranje Državnog arhiva RM, doktorsku dizertaciju mr Gjorgjeta Stojčevskog o razvoju arhivske delatnosti u Makedoniji u razdoblju od 1918. do 1945. godine u kojoj predstavlja istoriju institucija, istoriju arhiva u Makedoniji te istoriju kancelarijskog i arhivskog poslovanja u Makedoniji, svojevremenoj Kraljevini SHS, odnosno Jugoslaviji i bivšoj SFR Jugoslaviji, zatim doktorsku dizertaciju mr Angelovskog iz Državnog arhiva RM, Odeljenja u Skoplju, u kojoj obrađuje problematiku arhivskog zakonodavstva i uopšte propise i pozitivnu regulativu iz perioda između dva svetska rata, doktorsku dizertaciju mr Ivana Aleksova o posleratnom razvoju arhivske delatnosti u Makedoniji, 1945-2000. godine, u kojoj razrađuje savremenu problematiku razvoja arhivske delatnosti i indicira značajne trenutke u razvoju, zatim doktorsku dizertaciju mr Slavice Nikolovske posvećenu stanjima i primeni elektronike i AOP u arhivskoj delatnosti u Makedoniji, kao i implementaciji elektronskih sistema u arhivskoj službi i delatnosti u Makedoniji; zaštiti arhivske građe u Makedoniji posvećen je magistarski rad koleginice Stanojke Todorovske. Pomenutim radovima o arhivskoj delatnosti, teoriji i praksi u Makedoniji, a i još nekim drugim koji ovde nisu pomenuti znatno se doprinosi podizanju nivoa i obima istraživanja iz oblasti arhivistike, njenog savremenog razvoja kao nauke i profesije.

¹⁰ Ovde navodimo nekoliko normativnih akata, i to: Uredba za opštite načela za vnatrešnata organizacija na organite na upravata, Sl. Vesnik na RM, 29/91; Uredba za nomenklaturata na edinstvenite nazivi na grupa na rabota i rabotni zadači od ist vid i uslovite za nivnoto vršenje vo organite na upravata, Sl. vesnik na RM, 33/91; Uredba za utvrđivanje na kriteriumi za podolgi rokovi na koristenje na arhivskata gragja, Sl. vesnik na RM, 31/96; Uredba za kancelarisko i arhivsko rabotenje. Sl. vesnik na RM, 58/ 96; Uredba za posebna zaštita na arhivskata gragja vo voena i vonredna sostojba, Sl. vesnik na RM, 37 /98; Uredba za opisot na zvanjata i soodvetnosta na rabotnite mesta so grupite i zvanjata utvrđeni so zakonot za državnite službenici, Sl. vesnik na RM, 93/2000; Uredba za načelata na vnatrešnata organizacija na organite na državnata uprava, Sl. vesnik na RM, 93/2000.

U Državnom arhivu je inoviran ili izrađen određen broj podzakonskih akata radi praćenja promena u vezi sa organizacijom rada novih stvaraoca registraturne građe i donošenjem novih vrsta pravnih akata koja su regulisala rad tih stvaraoca građe.¹¹

Osnov za donošenja ove regulative bili su neki od dotadašnjih arhivskih i upravnih zakona, propisa, pravilnika i drugih akta u okviru jednog istraživanja arhivskih propisa i stručne regulative za rad u Državnom arhivu, a kome treba priznati naučni karakter, s obzirom na činjenicu da propisi sublimiraju prošlo pozitivno radno iskustvo i isto ugrađuju u novu arhivsku radnu regulativu za budući rad na svim arhivskim područjima, u stručne i naučne delove arhivistike kao struke i nauke.

Objavljeni zbornici sa dokumentima o prošlosti makedonskog naroda i Makedonije kao finalni čin arhivskih istraživanja fondova sa građom za Makedoniju uglavnom u stranim arhivima direktno govore o doprinosu Državnog arhiva istraživačkoj i naučnoj delatnosti zemlje. Ova činjenica je je utoliko značajnija, jer se detektovanjem potreba za izvorima o određenoj problematici prave pokušaji da se istraže, obrade, objave i na taj način stave na raspolaganje naučnoj i ostaloj javnosti izvori za najaktualniju problematiku. Arhivsko informisanje u samom Državnom arhivu jeste direktna pomoć istraživačima i naučnicima u zemlji.¹²

¹¹ Ovdje navodimo nekoliko normativnih akata koji su još posebno značajni: Upatstvo za načinot i postapakata na obeležavanje na dokumentite so podolgi rokovi na koristenje, Sl. vesnik na RM, 59/98; Pravilnik za organizacija i rabota na Arhivot na Makedonija, Sl. vesnik na SRM, 40/90; Pravilnik za sistematizacija na rabotite i zadačite vo Arhivot na Makedonija, Sl. vesnik na SRM, 40/90; Pravilnik za vnatrešna organizacija i rabota na Državniot arhiv na Republika Makedonija, Skopje 2000; Pravilnik za sistematizacija na rabotni mesta na Državniot arhiv na Republika Makedonija, Skopje 2000; Odluka za potvrđivanje na Statutot na Arhivot na Makedonija - Skopje, Sl. vesnik na SRM, br. 20 od 22 maj 1967; Odluka za načinot na prezemanje na rabotite od opštinskite organi na upravata, Sl. vesnik na RM, br. 1/91; Odluka za izmenuvanje i dopolnuvawe na načinot na prezemanje na delot na člen 1 od odlukata za načinot na prezemanje na rabotite od opštinskite organi na upravata (Sl. vesnik na RM, br. 1/91 i 8/91), Sl. vesnik na RM, br. 43/91.

¹² Državni arhiv RM poseduje edicije stranih dokumenata kao svedočanstava prošlosti makedonskog naroda i Makedonije. Ovdje su navedene neke od njih, objavljene u tomovima u novije vreme: DOKUMENTI: Ila. Turski dokumenti za istorijata na Makedonija - Popisi od 19 vek: kniga 1 - red. mr D. Gjorgiev, dr A. Šerif, L. Blagaduša, s. 320, 1996; knjiga 2, s. 330, 1997 g.; kniga 3, s. 346, 1998; kniga 4, s. 368, 1999; kniga 5, s. 450, 2000; kniga 6, s. 487, 2002; kniga 7/1, s. 550, 2004; kniga 7/2, s. 390, 2006. III. Britanski dokumenti za istorijata na makedonskiot narod : t. I: 1797-1839, s. XLIII + 322 - 1988; t. II: 1840-1847, s. LXI + 306, 1977; t. III: 1848-1856, s. LXXXIX + 486, 1982; t. IV: 1857-1885, s. 407 - 2003; t. V: 1886- 1900, s. 746, 2005. IIIa. Velika Britanija i Makedonija - Dokumenti; 1942-1945-Britanskite voeni misii vo Makedonija 1943-1945, red. dr Todor Čepreganov, s. 502, 2000; Makedoncite vo jugoslovensko-grčkite odnosi 1948-1950 god., t. 1, red. dr Todor Čepreganov i dr Liljana Panovska, s. 407, 2001; Makedoncite vo jugoslovensko-grčkite odnosi 1950-1953 god., t. 2, red. dr Todor Čepreganov i dr Liljana Panovska - s. 402, 2001; VIII. Dokumenti za sozdavanjeto na narodnata vlast i državno-pravniot razvoj na Makedonija: t. I/VI: ASNOM, Dopolnitelno pronajdeni dokumenti - red. dr N. Veljanovski - str. 560, 2001; t. 7/1: ASNOM, Odglasi vo sosednite zemji, red. dr Novica Veljanovski, s. 702, 2004; IX. Italijanski diplomatski dokumenti za Makedonija: t. 1 k. 1: 1919-1924 g., red. dr Ivan Katarđjiev/Alenka Lape, s. 410, 2001; t. 1 k. 2: 1925-1927 g., akad. G. Todorovski/Alenka Lape, s. 687, 2005. MONOGRAFIJE; Makedonija vo bilateralnite i multilateralni dogovori na Balkanskite državi 1861-1913, red. dr Mihajlo Minoski, s. 456, 2000; Vladislav Kovačev: Političkoto veruju na Makedoncite, red. dr Zoran Todorovski, s. 200, 2000; Naselbi i naselenie vo Makedonija vo 5 i 16 vek, dr A. Stojanovski/mr Dragi Gjorgiev (zaedničko izdanje s INI), s. 254, 2001; Revolucionernite borbi vo Tikvšijata - zbornik na dokumenti, kn. 1+2, s. 603+588, 2001; Obidot na Tretiot Rajh za sozdavanje na "Nezavisna Makedonija" vo 1944 godina, Dokumenti, red. dr Marjan Dimitrijevi, s. 190, 2001; Britanskite konzuli vo Makedonija 1822-1915 godina, red. mr Dragi Gjorgiev, s. 470, 2002; "Makedonsko dviženje" 1902-1903 ("Le Mouvement Macédonien"), 340 s., 2002; Metodija Andonov-Čento, dokumenti i materijali, 532 s., 2002; Petar Šandanov, Spomeni. Predgovor i redakcija prof. dr Zoran Todorovski, 311 s., 2002; 71. Avstriski dokumenti za reformskata akcija na evropskite Golemi sili vo Makedonija 1903-1909 - red. prof. dr M. Minoski/mr Gjorgji Stojčevski - 420 str. - 2002; Todor Pop Antov, Spomeni, red. dr Zoran Todorovski, 257, 2002; Amnestirane ilindenci vo 1904 godina - red. mr Dragi Gjorgiev, 415, 2003; Makedonija i makedonskoto prašawe vo ruskata dokumentacija - red. dr Aleksandar Trajanovski, 487, 2004; Izveštaj za Bitolski pašalak na francuskiot vicekonzul vo Bitola Beleg de Buga od 1856 godina, red. Suzana Stamboliska, 274, 2005; Germanski dokumenti za politikata na Germanija i evropskite golemi sili vo Makedonija 1904-1910 god. - red. mr Gjorgji Stojčevski, 293, 2005; Makedonskite vladi - 60 godini, 414, 2005; Makedonija pod osmanlisko vladenie, 366, 2006; Državen arhiv na Republika Makedonija 1951-2006, 104, 2006; Makedonija vo međunarodnite dogovori (1913-1940) - red. dr Mihajlo Minoski, 618, - 2006; MAKEDONIJA - red. dr T. Čepreganov/dr L. Panovska, 230, 2006; Čehoslovački diplomatski dokumenti za Makedonija 1919-1933, red. dr Jan Rihlik i dr Novica Veljanovski,

2.2. ARHIVISTIKA U OBRAZOVANJU U MAKEDONIJI

Saznavanje o potrebi uvođenja obrazovanja iz oblasti arhivistike u školski sistem u Makedoniji starijeg je datuma. Ono je uvedeno u visoko školstvo Republike Makedonije tek dve decenije posle uvođenja arhivistike u srednje školsko obrazovanje sredinom devedesetih godina prošlog veka.¹³

Mnogo kasnije, odnosno tek 2000. godine, formirana je na Institutu za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta "Sv. Kiril i Metodij" u Skoplju smer Istorija sa arhivistikom koja i danas deluje. Svakako je na napredak u oblasti arhivistike i uopšte arhivske delatnosti i službe u Makedoniji uticalo i donošenje Bolonjske deklaracije koja je značila jak podsticaj onim delatnostima u novoformiranim demokratskim evropskim zemljama kojima dotad nije posvećivana odgovarajuća pažnja, s obzirom na njihov značaj među državama bivšeg sistema.

Uvođenje arhivistike kao smera na Institutu za istoriju Filozofskog fakulteta u Skoplju samo po sebi govori o unapređenju ove nauke i s njom povezane delatnosti na početku 21. veka u Makedoniji.

Osnovni cilj uvođenja arhivistike u visokoškolski nastavni program bio je da se pomogne privredi i drugim granama u zemlji da dobiju stručni i naučni kadar koji će biti u stanju da organizuje i vodi kancelarijsko i arhivsko poslovanje pravnih i fizičkih lica, t.j. najvećeg broja stvaraoca registraturne građe u zemlji, da održava dokumentaciju u stanju očuvanosti, da je uredi i pripremi za korišćenje i predaju arhivima.

U okviru nastavnih predmeta smera Istorija sa arhivistikom, na Institutu za istoriju se održava nastava i izučavaju predmeti čiju većinu su na osnovu izrađenih programa za posebne predmete predložili eminentni makedonski arhivisti koji trenutno rade u Državnom arhivu Republike Makedonije,¹⁴ kao i profesori sa Instituta za istoriju.¹⁵

Oni su također započeli sa izvođenjem nastave na dodiplomskim i postdiplomskim studijama, vežbi u Državnom arhivu, kolokvijuma i diplomskih ispita te odbrana magistarskih radova, što je izazvalo veliko interesovanje arhivskog kadra i kadra iz drugih stručnih i naučnih oblasti u kojima se oseća potreba za usavršavanjem iz oblasti arhivistike.

360, 2006; Hristo Pop Atov - Spomeni - red. dr Zoran Todorovski, 370, 2006; Turski dokumenti za istorijata na Makedonija - Opširen popisnen defter za Paša Sandakot (Kazite: Drama, Kavala, Serez i Nevrokop) 1569-1570 god., t. 10, k. 2, prevod i redakcija dr Aleksandar Stojanovski, 669, 200; 85. Krste Misirkov - Pisma, redakcija dr Rastislav Terzioski, 2007, Čehoslovački diplomatski dokumenti 1934 - 1939, 2008; Turski dokumenti za oru ženite borbi vo Makedonija 1903 - 1908, 2008; K. P. Misirkov, Dnevnik 5.VII - 30.VIII 1913, izdanie na DARM i Državnata agencija - Arhivi na Republika Bugarija, 2008; Makedonskite begalci vo Polska 1948-1975, tom I i tom II, DARM i Generalnata direkcija na Državnite arhivi na Polska, 2008.

¹³ U tom vremenu poznati makedonski i jugoslovenski arhivist i dugogodišnji direktor Gradskog arhiva Skoplje (DARM, Oddelenie Skopje) dr Miloš Konstantinov izdao je u Skopju 1986. godine udžbenik Arhivistika za III godina na srednoto nasočeno obrazovanie (kulturološka nasoka) za srednoto gimnazisko obrazovanie vo Makedonija.

¹⁴ Među arhivskim kadrovima koji su započeli nastavna predavanja na smeru Istorija sa arhivistikom jesu sledeće kolege: prof. dr Zoran Todorovski - Uvod u arhivistiku, doc. dr Ivan Aleksov - Valorizacija arhivske građe, doc. dr Gjorgji Stojčevski - Arhivistika I, doc. dr. Slavica Nikolovska - Informatika u arhivistici, doc. dr. Angelovski - Arhivsko zakonodavstvo, mr Suzana Stambokiska - Arhivistika II, mr Stanojka Todorovska - Zaštita na arhivska gragja, prof. dr Gjorgji Pop-Atanasov - Kirilska paleografija, doc. dr Dragi Georgiev - Staroturki jazik i drugi za latinski i sovremeni jazici.

¹⁵ Doc. dr Slavica Nikolovska - Opis na arhivskata gragja, doc. dr Borče Ilievski - Organizacija na arhivskata služba, doc. dr Nikola Žežov - Istorija na instituciite, doc. dr Slavica Nikolovska - Opis na arhivskata gragja. Za nekoliko predmeta iz oblasti arhivistike Institut nije naveo nastavnike.

3. ARHIVISTIKA KAO NAUKA I DRŽAVNI ARHIV REPUBLIKE MAKEDONIJU U MEĐUSOBNOM DOPUNJAVANJU

Zadaci arhivistike u Republici Makedoniji u direktnoj su povezanosti sa zadacima arhivske službe i zadacima Državnog arhiva Republike Makedonije i njegovih devet odeljenja u unutrašnjosti zemlje.

Danas je glavna tendencija arhivistike kao nauke i arhiva kao institucija koji obavljaju ovu posebnu državnu i naučno-stručnu delatnost uopšte da se arhivska građa efikasno i relativno brzo obradi i kao izvor informacija pripremi za korišćenje za razne potrebe društva, građe koja je često od neprocenljive vrednosti, jer se kao nacionalno blago i kulturna baština jedino može naći u arhivima, a koja pored tih karakteristika ima i operativnu funkciju.

Zato se Državni arhiv Republika Makedonije i devet njegovih odeljenja u unutrašnjosti zemlje maksimalno zalažu da se građa efikasno i brzo pripremi za korišćenje i objavljivanje. Nedavno su izrađeni novi ažurirani vodiči kroz fondove u klasičnom in elektronskom obliku, tako da je svakom istraživaču omogućeno da se u relativno kratkom vremenu upozna sa dokumentima koji ga interesuju. Time arhivisti Državnog arhiva ispunjavaju jednu od značajnih obaveza iz svog delokruga, odnosno da u izradi naučnih informacijskih sredstava ne primenjuju samo naučnu metodologiju, već i svoja znanja koja su stekli o građi, o bibliografiji na tu temu isl.

Pomažući većini istraživača na ovaj način, arhivistika, kao i svaka druga nauka, postaje direktno produktivna delatnost koja se zasniva na principu jedinstva teorije i prakse i ima čvrstu osnovu u nauci.

Dalji razvoj arhivistike i uopšte arhivske delatnosti svakako bi trebalo da se odvija u okviru razvoja društva i u skladu sa razvojem novih high-tech tehnologija vremena, s težnjom ka razvoju novih ideja i metoda rada koji treba da proizilaze iz potreba praktičnog rada i rezultata istraživačkih i analitičkih radova, a kojim će se potencirati i opravdati koristan rad i potrebe za modernim arhivima u savremenom društvu.

Državni arhiv Republike Makedonije omogućava svojim kadrovima da vrše istraživanja iz oblasti arhivistike, pripremaju magistarske radove i doktorske dizertacije iz te oblasti i da učestvuju u organizovanju univerzitetske nastave iz oblasti arhivistike i da tu nastavu i izvode. To je dopinos razvoju arhivistike kod nas i šire, s tim što se raspoloživo vreme za rad u obe institucije mora maksimalno usklađivati.

Na taj način je Državni arhiv u naučnom i praktičnom smislu doprineo unapređenju arhivistike u Makedoniji i njenom podizanju na znatno viši nivo u regionu. Danas se u Makedoniji istraživačkim radom i projektima iz oblasti arhivistike i arhivske delatnosti bavi oko pedesetak osoba - univerzitetskih profesora, docenata, doktora nauka, magistara, arhivista, istoričara, studenata i drugih mlađih i starijih entuzijasta iz Skoplja i više drugih gradova u zemlji. U okviru mogućnosti, održavaju se i unapređuju međunarodna arhivska saradnja, učešće u radu Međunarodnog Saveta Arhiva (ICA) i njegovih komiteta i drugih radnih tela.

Nivo celokupnog današnjeg ravoja arhivistike i arhivske delatnosti u Makedoniji, pre samo desetak godina jedva da smo mogli da zamislimo, mada smo i tada bili veliki optimisti, ali to je danas naša stvarnost, naša savremenost.

Mi arhivisti u Makedoniji ne dozvoljavamo da nas zanesu postignuti rezultati, već i dalje vredno radimo i nastojimo da rezultati rada svedoče o našim zalaganjima za unapređenje oblasti arhivistike i arhivske delatnosti.

LITERATURA

- *Hermann Raumschöttel, Die Entwicklung der Archivwissenschaft als wissenschaftliche Disziplin, Archivalische Zeitschrift 83, Köln etc. 2000, 7-21.*
- *Jože Žontar, Zgodovinopisje in arhivistika, Arhivi 22, št. 1-2, Ljubljana 1999, 17-20.*
- *Žontar Jože, Arhivska veda v 20. stoletju, Ljubljana 2003, 143.*
- *Brachmann, Botho, Archivwissenschaft: Theorieangebote und Möglichkeiten, v.: Arhivistica docet: Beiträge zur Archivwissenschaft und ihres interdisziplinären Umfelds, Potsdam 1999, s. 21-76 (Potsdamer Studien 9).*
- *Priručnik iz arhivistike, SDARJ, Zagreb 1977, 341.*
- *Franjo Biljan, / Sergij Vilfan, Miloš Milošević/, Les Instruments de recherche des archives, Archivum 22, München etc. 1974, 153-168. (Prevod: Obaveštajna sredstva arhiva u službi nauke, Arhivist 23/1973, 1-2. /Beograd/, 21-56).*
- *Ivan Filipovič, Načela naučno-kritičkog objavljivanja arhivskih dokumenata 1526-1848, Arhivski vjesnik 15, Zagreb 1972, 127-210.*
- *Miloš Milošević, Objavljivanje arhivske građe, Arhivist 32/1982, 1-2, (Beograd), 225-275.*
- *Sergij Vilfan, Žontar Jože, Arhivistika, Ljubljana 1973, 109-115. (Arhivsko Društvo Slovenije, Arhivski priručniki 2).*
- *Von Findbuch zum Internet, Erschließung vom Erchivgut vor neuen Herausforderungen, Der Archivar, Beiband 3, Siegburg 1990, 269 (Zbornik referata).*
- *Charles m. Dollar, Archival Theory and Information Technologies. The Impact of Information Technologies on Archival Princeples and Methods. (Prevod: Die Auswirkungen der Informationstechnologien auf archivische Prinzipien und Methoden, Marburg 1992, 160 s. / Veröffentlichungen der Archivschule Marburg 19).*
- *Gjorgji Stojčevski, Priračnik po Arhivistika, izd. Univerzitet "Sv. Kiril i Metodij", Skopje 2009, 253.*
- *Monografija "55 godini Dr`aven arhiv na Republika Makedonija (1951-2006) - 55 years States Archives of the Republic of Macedonia (1951-2006)", izd. DARM, Skopje, 2006, 203.*
- *Angelika Menne Haritz, Optische und elektronische Speichermedien in der Verwaltung. Konsequenzen für Theorie und Praxis der Archive, Der Archivar 46, Düsseldorf 1993, 69-74.*
- *Hartwig Walberg, Elektronische Aufzeichnungen in Archiven, v.: Archiv und Geschichte: Festschrift für Friedrich P. Kahlenberg, Düsseldorf 2000, 192-202. (Schriften des Bundesarchivs 57).*